

שמירת עיניים

מתנת השכל להבדיל בין טוב לרע

ברכת הנותן לשכוי בינה אומרים כאשר שומעים את קול התרנגול (שו"ע סי' מו ס"א). וכתב המשנה ברורה (סק"ד) שהשכוי הוא כינוי ללב כמו שנאמר (איוב לח, לו) או מי נתן לשכוי בינה, ועל זה אנו מברכים שנתן לנו השי"ת שכל ובינה להבחין בין יום ובין לילה. וכיון שגם לתרנגול יש מידה מסוימת של בינה ואדם נהנה מכך שמבחין בין יום ובין לילה, ובלשון ערבי קורין לתרנגול שכוי, לכן תיקנו נוסח זה לברך בעת ששומע קול התרנגול. ובאמת ההבדל בין רע לטוב הוא קרוב מאוד, ממש כחוט השערה. לכן השכל הוא מתנה עצומה להבחין בין זה לזה, ועל כך אנו מברכים.

כוונה בברכות על פלאי הגוף

שאר הברכות מפוקח עורים והלאה נתקנו כתגובה של התפעלות מהמתנות שאנחנו מקבלים מה' יתברך, וכיון שחסרו לנו אותם דברים בזמן השינה, אנו מודים עליהם כשחזרו אלינו בבוקר. [ואכן עיקר סדר הברכות נתקן שיברך בשעה שחזר כל אחד מהם אליו, כמבואר בשו"ע שם, ולא כמו שאנו נוהגים היום שמברכים כל הברכות יחד בבית הכנסת].

ומסיבה זו אין מברכים על כח השמיעה, כיון שגם בזמן השינה הוא פועל. [ובכל זאת כאשר מברכים על חלק מהגוף, ניתן לכלול בברכה גם דברים אחרים, כמו שהזכרנו בענין ברכת אשר יצר שכאשר אנו מברכים על פעולת היציאה מזכירים גם פעולות מופלאות אחרות של הגוף].

וכתב רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל ח"ג עמ' קסז) שבברכת פוקח עורים אנו מודים ומשבחים להשם יתברך על שהראייה המסורה בידו ניתנה לנו מאתו יתברך. ואילו בשעה שאדם חש בעיניו, הולך לרופא לבקש רפואה למחלתו ואינו מתפלל להשם יתברך שהראייה בידו, וגם אינו מכוון בשעת הברכה על הראייה, וכן בשאר הברכות, נמצא שבשקר הוא מסתובב כל ימיו כי אין פיו וליבו שווין.

וכעין זה כתב החפץ חיים (מאמר צפית לישועה פ"ג) על תפילת עלינו לשבח (וע"ע לקוטי אמרים פי"א על קדושת ממקומך), שאם אדם אינו מכוון לפירוש המילים לבקש באמת על הגאולה ולהכין את עצמו לגאולה, הרי הוא דובר שקרים.

להסתייע ברגש הטבעי לעבודת ה'

ואף שקשה לאדם להכניע את עצמו להקב"ה ולהרגיש שהוא נצרך אליו וצריך לבקש ממנו, מכל מקום אפשר להיעזר במידת האמת שבו, שבשעה שהוא עומד לברך את השי"ת על ראיית עיניו איך יברך אם אינו מוכן להודות לו בליבו? וזה יגרור אותו לומר את הברכה מעומק הלב ובכנות.

וכן היה פעם בחור בישיבה שהיה קשה לו ללמוד. אמרתי לו, אכן אין לך חשק ואין לך רצון לכופף את עצמך למה שאינך רוצה, אבל תחשוב על המגיד שיעור שבא כל יום לעורר אותך לסדר, האם אין לך רגש של הכרת הטוב על מאמצי? תבוא לבית המדרש רק למענו. וכך הווה, הוא הגיע רק לשם כך, ובהמשך הזמן גם נכנס אל עצם הלימוד.

היה עוד בחור שאהב מאוד לדבר לשון הרע. אמרתי לו, תדמיין שהאדם שאתה מדבר אודותיו נמצא כאן בחדר ומבקש שלא תגלה את מה שקרה עמו. האם היית מסוגל להתאכזר אליו ולפרסם את מעשיו? ודאי שלא. אם כן נשכח מזה שלשון הרע אסור, הרי מצד רחמנות והגינות עליך לשתוק. הבחור חשב על זה, סבר וקיבל.

עין טובה ועין רעה

והנה יש מושג שנקרא עין רעה או עין טובה, או טוב עין. ובדומה לזה גם בלשון, יש לשון הרע ולשון טוב או לשון חכמים. אמנם לא מצאנו יד טוב או רגל טוב. ויש להבין במה נבדל העין משאר איברים?

ורבינו יונה (שער א אות טו) כתב שמי שחטא בעיניו יוריד דמעות כדי לתקן מה שפגם באבר זה. ויש לברר האם ענין זה קיים גם כלפי אברים אחרים?

תיקון העולם יתכן רק אצל מי ששומר על טהרת עיניו

תכלית העולם הזה הוא גילוי כבוד השם, והכלי לכך הוא האדם שמבחין וקובע את מציאות השם בעולם. על כן מהווה אבר העין חלק עיקרי בעבודת האדם להביא את העולם לתיקונו, שעל ידי העין הוא מבחין ומכיר מהו הטוב שבעולם ובוחר בו.

אמנם זה יתכן רק אצל מי שעניו טהורות, שעל ידם הוא יכול לראות את הנהגת השם בכל מה שסובב אותו. אבל אדם שהוא בעל עין רעה אינו זוכה לראות, שהרי הוא חושב רק על עצמו בלבד - איך ישיג כסף, כבוד, הנאה וכח, וכל מה שאינו שלו

או משמש אותו אינו טוב בעיניו ואין לו תכלית. ואם האדם קובע שדבר מסויים אינו טוב אלא רע, זה גורם העדר מציאותו והפסד אותו הדבר.

הנכשל במראות אסורות ראייתו מעוותת

וצריך לידע שהאדם הנכשל במראות אסורות, לא רק שהוא חוטא בעיניו, אלא הוא גם משחית את כח העינים שלו על ידי זה, וכל הראייה שלו משתנה מזה. שכל ראייתו על אחרים היא רק בתור חפץ שהוא יכול להפיק ממנו הנאה, ובמקום לראות את האישיות הפנימית של האדם, הוא רואה כל אחד במבט שטחי ורדוד.

וכך גם מי שרואה רק את חסרונות חבירו ואינו נותן לב למעלותיו, היינו שהוא חולה בעיניו ואינו רואה נכון. והרי זה כאדם שחולה בעיניו ואינו רואה כשורה, שאף אם העינים פועלות מבחינה גשמית, מכל מקום כל מה שהוא רואה הוא בצורה מעוותת. כמו כן הנכשל בעיניו, אף על פי שנראה שהן פועלות באופן תקין מבחינה גשמית, אבל הן אינן רואות באופן טהור את המציאות הרחבה לאמיתה, אלא רק מה שהוא רוצה לראות.

כח העין

ומסופר בגמרא (תמיד לב, ב) על אלכסנדר מוקדון שביקש להיכנס לגן עדן, והוציאו לו משם גולגולת. הוא שקל כנגדה כסף וזהב, וכמה שנתן עדיין לא הכריע את משקלה. שאל אלכסנדר מוקדון את החכמים לפשר הדבר, ואמרו לו שזהו משום שעינו של בשר ודם לעולם אינה שבעה, והוכיחו לו את הדבר שכאשר כיסו אותה בעפר שוב הצליח לשוקלה. ורצו לרמוז לו בזה, שכל הדחף שיש לו להשיג ולכבוש הוא בעקבות חמדתו ועינו הגדולה אשר לא ידעה שובע וגבול.

ועוד אמרו בגמרא בתחילת בבא בתרא (ב, ב) שאסור לעמוד על שדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה, ופירש רש"י כיון שהוא מכניס בה עין הרע והשדה תינזק על ידו.

חיזוק בברכת פוקח עורים בכוונה

ברכת פוקח עורים היא על כוח הראייה שהחזיר לנו השי"ת בבוקר. ומי שיודע בעצמו שאינו משתמש בעיניו לדברים טובים, וכששכב אמש על מטתו בודאי טענו

עליו בבית דין של מעלה שלא מגיע לו בחזרה את ראיית העינים, ובכל זאת השם יתברך שהוא טוב ומטיב החזיר לו את כוח הראייה, הרי הוא צריך להתחזק לומר ברכה זו בכוונה עמוקה.

חטא עץ הדעת היה בכוח הראייה

בשעה שחטא אדם הראשון באכילה מעץ הדעת, הכניס את הרע לתוך הבריאה.

חטא זה נתגלגל על ידי שהנחש פיתה את חוה בכוח הראייה, כמו שכתוב (בראשית ג, ה) "כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם" - האכילה מהעץ תפקח את עיניה ותהיה כאלקים.

החילוק בין שמיעה לראייה הוא, שאדם הרואה דבר שופט את הענין לפי דעתו, לעומת השומע מאחרים שמסתמך על שיפוטו של אחר.

כאשר השליט הקב"ה את אדם הראשון על כל הבריאה, מנע ממנו את אכילת עץ הדעת. כלומר, בענין זה הוא דרש ממנו שלא ללכת אחר הראייה אלא אחר השמיעה ששמע מהקב"ה, אף על פי שהאדם בעצמו לא היה יודע אם העץ הזה טוב או לא.

ובזה פיתה אותם הנחש, שעל ידי אכילה מאותו העץ הם יבינו בעצמם למה לא לאכול מן העץ, ולא יהיו צריכים להיות כפופים למה ששמעו מהשם, כפי שהוא טבע האדם להיות אדון לעצמו ולא להיות נכנע לאחר - אפילו להקב"ה.

וכן כתוב לאחר מכן (פסוק ו) "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים". עיניה ראו שהעץ היה טוב, וזה היה הנסיון והמכשול בחטא עץ הדעת.

במקום שיש נגיעות צריך להסתמך על השמיעה

צריך לדעת שלפעמים לא יכול האדם לסמוך על דעת עצמו בלבד אלא הוא צריך לשמוע לדעת אחרים, מכיון שעיני האדם יכולים להטעותו. הרצונות של אדם גורמים לו לראות מה שהוא רוצה, ולא לראות את האמת. וכן כתב המסילת ישרים (פ"ב) שהעולם הזה דומה לחושך, הן מצד עצם הבלבול שיש בעולם, והן מצד שרצונותיו ונגיעותיו גורמים לו שלא לראות, שהם גורמים לייצר חושך.

לכן במקום שיש לאדם נגיעות, צריך שילך על פי השמיעה ולא על פי הראייה.

ראייה מעוותת

עין הרע היא ראייה מעוותת הדנה ושופטת לפי נגיעת האדם, וממילא הוא שופט את מה שיש לחבירו על פי אמת המידה של הנאת עצמו, ולפי ראייה זה הוא מחליט שלא טוב מה שיש לחבירו יותר כסף ממנו, אלא אחת מן השתים, או שיעבור הכסף אליו, או שיתבטל ויאבד מן העולם.

ומכיון שניתן לאדם כח שיפוט זה, ודעתו עושה רושם בעולם, אמרו בגמרא שאסור לו לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה כדי שלא יכניס בה עין רעה ויגרום נזק לחברו.

גם מה שאנשים חושבים שמי שעושה חסד בא לידי הפסד, הוא טעות וראייה מעוותת.

היעד האמיתי לכוון את ראייתנו שתסכים לאמת

הלימוד שלנו מסיפור אדם וחווה בחטא עץ הדעת הוא שיש דברים שנראים לנו טוב ונעים, אם ברדיפה אחר התאוות, או להיות קשוח ולנקום בלי לוותר, או להימנע מחסד, והעבודה היא לבטל את מה שנראה לנו וללכת במקום זה אחר השמיעה של האמת שאנחנו שומעים מהקב"ה.

ומכל מקום אין הקב"ה מעוניין שלעולם נכחיש מה שאנו רואים, אלא אדרבה, היעד האמיתי שלנו הוא שנדריך את שכלנו עד שגם בעינים נתחיל לראות את האמת של הקב"ה, ותיהפך ראייתנו לראייה נכונה שתסכים לאמת, ואז תהיה הראייה והשיפוט שלנו כלי שעל ידה נוכל לתקן את העולם.

עבודת בן ישיבה במצב של צער

אנו נמצאים כעת במצב של צער. כולנו כלואים בבית וחסר לנו פרטיות.

הפרטיות היא צורך הכרחי לכל אחד. כל אדם זקוק לחיים פרטיים לעצמו כמו שהוא צריך גם את הזמן שלו, ואת זה חסר לנו היום. ובפרט אצל בחורים שהעצמאות בונה את אישיותם ומפתחת אותם על ידי שהם חיים בלי העול שיש לנשואים, והוא